

Consell Valencià de Cultura

COMISSIÓ DE PROMOCIÓ CULTURAL

INFORME SOBRE LA FESTA DE LES FALLES

GUIÓ

- 1 Introducció

- 2 Breu resum històric
 - 2.1 Inici i època prefranquista
 - 2.2 Les Falles durant el franquisme
 - 2.3 L'evolució de les Falles en l'època democràtica

- 3 La situació actual
 - 3.1.- El canvi del centre de gravetat de la festa
 - 3.2.- La relació de la falla amb el seu entorn veïnal
 - 3.3.- El nombre de falles i de comissions falleres
 - 3.4.- La duració de l'Ofrena de Flors
 - 3.5.- L'evolució de l'estètica dels monuments fallers
 - 3.6.- Les "superfalles"
 - 3.7.- Els artistes fallers. Els materials
 - 3.8.- La construcció en sèrie de falles
 - 3.9.- Els "afegits" a la festa.
 - 3.10.- La relació entre el món faller i l'intel·lectual

- 4 Els punts forts
 - 4.1.- Important arrelament popular
 - 4.2.- Extensió geogràfica
 - 4.3.- L'esperit faller
 - 4.4.- Els fallers com a organitzadors d'altres festes
 - 4.5.- L'impacte econòmic de la festa de les Falles

- 5 Suggestiments

- 6 Elements utilitzats per a la redacció d'este informe: compareixences, informes rebuts i bibliografia

- 7 Destinataris de l'informe

1 INTRODUCCIÓ

El present informe naix de la convicció de determinats membres del Consell Valencià de Cultura que la Festa de les Falles és un dels més genuïns exponents de la cultura popular valenciana i que la institució no pot ni deu ignorar-la, vista la seua transcendència i les seues actuals dimensions. Es redacta per iniciativa de la Comissió de Promoció Cultural, i en el seu si, després d'escoltar els testimonis dels entesos en la matèria més avall citats, i d'haver consultat un bon nombre de documents (informes i bibliografia).

El ponent és conscient de la ingent quantitat d'escrits publicats sobre les falles i del fet que resulta impossible examinar la totalitat dels aspectes de la festa en un informe necessàriament breu. En conseqüència, el present escrit només s'ocuparà dels que considerem més rellevants.

2 BREU RESUM HISTÒRIC

2.1 Inici i època prefranquista

La paraula “falla” significa torxa o foguera en el nostre idioma. Encara que no està completament definit l'origen de les falles tal com les entenem actualment, pareix que ja en la segona meitat del segle XVIII estava plenament establert el ritual de plantar “falles” i cremar-les la vespra de la festa de Sant Josep. Hi ha cròniques falleres publicades en periòdics des de 1849. Estes falles primitives consistien en simples fogueres o en fogueres-monuments amb figures o ninots, la crema dels quals responia al costum, estés llavors per tota Europa, de castigar determinats personatges cremant-los en efígie. Des del principi les falles van estar vinculades a la festivitat de Sant Josep, la cristianització de la festa d'inici de la primavera, encara que durant molt de temps van conservar el seu caràcter de “foc de vespra”, en tot paregut a la festa de Sant Joan del solstici d'estiu.

No hi ha evidència històrica que es tractara de la festa gremial dels fusters. La gran majoria de cròniques falleres parla de “veïns”, i els reglaments gremials dels fusters no mencionen les falles per a res. Pareix, per tant, que les falles van ser una festa veïnal des del principi, encara que, òbviament, els fusters devien tindre una participació important en la seua construcció.

El concepte modern de falla naix en el moment en què es convertix en un ritual d'ajusticiament, un acte de fe (A. Ariño, 2006). Un grup de veïns, amb nocturnitat i a traïció (les falles es planten de nit) s'atribuïxen la potestat de jutjar i condemnar al foc allò que ells consideren comportaments socialment incorrectes o reprovables. Després d'un temps d'exposició pública, els condemnats són cremats, en un simbolisme que,

inevitablement, recorda els rituals propis de la Inquisició. La diferència fonamental és que les falles són, des del principi, una festa lúdica i alegre, que els veïns aprofiten per a reunir-se i divertir-se junts.

L'Associació d'Estudis Fallers distingix clarament el que és una festa del que és un acte festiu. Un acte festiu és un acte lúdic aïllat (la crema de la falles), mentre que una festa en un conjunt d'actes festius organitzats de manera que formen una seqüència, un conjunt. En cada festa sol haver-hi un o més actes principals i uns altres de secundaris. Les falles assolixen el caràcter de festa a finals del segle XIX i principis del XX. Fins llavors van ser un més dels actes festius de la festa de Sant Josep, amb més o menys esplendor, segons la tolerància i el suport dels governs, fonamentalment municipals, de torn.

Esta transformació de les falles en la festa de les Falles va ser, evidentment, gradual, i es deu a diferents fenòmens:

- La consolidació de les falles com a fenomen interclassista
- L'augment dels dies de festa. La instauració de la "Setmana Fallera".
- El trasllat del "foc de la vespra" a la nit del dia de Sant Josep
- La consolidació d'actes diversos: la Plantà, la Despertà, la Mascletà, la Cremà, l'Arreplegà, etc.
- L'aparició de la competència amb la instauració dels premis
- L'augment significatiu del nombre de falles
- La constitució de les comissions falleres

Com una conseqüència d'estes transformacions, apareix la falla artística. La falla no és ja un conjunt de rebutjos coronats per ninots satírics, sinó que es convertix en un monument que, a més de satíric, ha de ser bonic, per a competir. Com a variants d'este concepte apareixen la falla política (la més reprimida per certes autoritats), la falla eròtica, la falla apologètica, etc. Variants interessants de la falla apologètica, aparegudes en la segona i la tercera dècada del segle XX, van ser les falles d'exaltació valenciana (amb tots els seus tòpics de "Llevant feliç") i les falles d'exaltació espanyola (republicana, bàsicament). Com estos monuments costen més diners, naixen noves formes de finançament: els fallers d'honor, les loteries, etc.

En les primeres dècades del s. XX apareixen fenòmens molt interessants: L'explosió fallera —el nombre de falles de la ciutat de València arriba a quasi 90 en l'any 1928 i a quasi 200 durant els primers anys de la Segona República—, la jerarquització de les falles en distintes categories i la intervenció de l'ajuntament, la qual es tradueix en la coordinació de tots els actes fallers a través d'un Comitè Central Faller que crea figures centrals com la Fallera Major i actes també centrals com la Crida, la Cavalcada del

Ninot, la Nit del Foc, etc. Els interessos comuns dels fallers es defensen en l'Associació General Fallera, organització independent, però coordinada amb la de l'ajuntament. Les falles s'estructuren així com la festa major de la ciutat de València. Esta estructura, amb els afegits de l'etapa franquista, ha persistit fins als nostres dies.

I, des del punt de vista artístic, durant este període es consolida la professionalització dels artistes fallers, successors dels antics fusters, la monumentalització de les falles, amb la desaparició dels elements originals, com la roba dels ninots, i triomfa definitivament, fins hui, l'estil qualificat per alguns de "*kitsch de tipus popular*" (V. Borrego, 2006). Un estil singular, propi de les falles.

2.2 Les Falles durant el franquisme

La llarga dictadura del general Franco va afectar la festa de les Falles de manera semblant a com va afectar el país en general. En una primera fase, la de la misèria de la postguerra, es va tardar vint anys perquè les falles recuperaren un volum semblant al que tenien al començament de la guerra, això sí, havent perdut tota la seua pluralitat i capacitat de crítica política i eròtica. Posteriorment van tindre una llarga fase d'estabilització i, finalment, coincidint amb el desenvolupisme econòmic, les falles van tindre una gran expansió quantitativa, però no qualitativa.. En els últims anys de la dictadura es va consolidar definitivament la festa de les Falles com la festa major de València, d'una manera molt pareguda a com la coneixem hui, i es van escampar les festes de Falles per altres ciutats i pobles del nostre país.

Els fenòmens principals apareguts durant el franquisme van ser:

- La creació de la Junta Central Fallera (Junta Central Fallera), amb la desaparició de la resta de les anteriors associacions falleres democràtiques (1939-1944).
- Un augment molt important del control de l'ajuntament, sobre la festa, directament (nomenant els jurats que atorguen els premis, per exemple) i indirectament, a través de la Junta Central Fallera.
- L'aparició del primer Reglament Faller (1944).
- La generalització dels nomenaments "a dit". El cas més paradigmàtic va ser el de moltes falleres majors de València.
- L'erecció d'una Falla Municipal, fora de concurs, davant de l'edifici de l'Ajuntament, la comissió de la qual acollia els prohoms locals del Règim.
- L'aparició dels "paradors", en els quals les classes benestants passaven les vetlades de la seua festa, posteriorment substituïts pels actuals envelats de cada falla, molt més populars.

- La creació de l'Ofrena de Flors a la Mare de Déu dels Desemparats, un acte que desplaça el pes de la tradició religiosa de la festa de Sant Josep a la Mare de Déu, i que després ha anat creixent desmesuradament.
- La celebració de Congressos Fallers, amb successives modificacions reglamentàries, alguna de les quals tan peculiar com la que obligava els fallers a desfilars vestits de negre, amb faixa de diversos colors que indicaven la seua categoria.
- La inclusió en la festa de nous actes, com ara la Cavalcada del Regne, un intent de "regionalitzar" les Falles.

Tot això tenia com a filosofia finalista el convertir la Setmana Fallera en un important atractiu turístic, objectiu que es va aconseguir en part (G. M. Hernández, 2006). Es van reestructurar tots els actes fallers, es van incrementar les visites rituals entre les falles, es van augmentar les categories i els premis, es van promocionar les desfilades, la Crida, l'Ofrena, la Cavalcada Regional o del Regne, la Nit del Foc, les "masclètades" de la plaça de l'Ajuntament, etc.

A poc a poc, el conjunt anava fent-se cada vegada més festa i menys Falles.

2.3 L'evolució de les Falles en l'època democràtica

Encara que des del principi va quedar clar que no totes les comissions de falla tenien el mateix color polític i que, de fet, la majoria d'elles es van declarar apolítiques, el fet real és que durant la transició a la democràcia el món de les falles va ser també reflex de controvèrsies i preses de postura polítiques, a vegades molt bel·ligerants, que van afectar la convivència i les noves institucions democràtiques. Va ser llavors quan es va posar de manifest el gran poder polític que té l'entramat faller. Actualment, el món faller ha tornat a concentrar-se en les festes i en la seua afirmació identitària de "lo valencià", si bé ara ja és, segons un dels compareixents (G. I. Hernández), completament conscient del seu poder polític.

La normalització i la maduració democràtica no han canviat substancialment l'estructura de la festa de les Falles heretada del franquisme. Això sí, alguns dels seus mètodes i costums s'han democratitzat. Per exemple, la Fallera Major de València ja no és nomenada a dit; ara es tria entre un grup de candidates presentades per les comissions. Altres pràctiques s'han democratitzat només parcialment. Per exemple, el nomenament dels membres dels jurats que atorguen els premis de les distintes categories el fa directament la Junta Central Fallera.

Actualment, el conjunt de la festa de les Falles, el funcionament de les comissions falleres i el de la Junta Central Fallera, estan regits pel Reglament Faller, aprovat en el VIII Congrés Faller de maig-juny de 2001 (el primer congrés faller es va fer en 1952). Hui hi ha 380 comissions de falla a la ciutat de València, i el valor declarat dels monuments que es van plantar en 2009 va ser de 10.645.286,27 euros. Este espectacular

creixement quantitatiu de la festa ha generat una sèrie de situacions que passem a analitzar en el següent apartat.

3 LA SITUACIÓ ACTUAL

Per a la redacció d'este apartat ens basem sobretot en les declaracions dels entesos consultats i en els diversos documents que ens han aportat. Creiem que esta immediatesa aporta una visió més real dels problemes que no l'estudi de la bibliografia, sempre més tardana. Segons la nostra opinió, les situacions problemàtiques més identificables són:

3.1 El canvi del centre de gravetat de la Festa

Actualment, la Plantà i la Cremà del monument faller han deixat de ser el centre de gravetat de la festa, i han perdut molta de la seua antiga importància. El més important de la festa ja no és ni la crítica social que fa el monument ni la seua posterior crema purificadora, sinó la festa en si mateixa: l'envelat, els sopars dels fallers i falleres, les desfilades, els focs artificials, les paelles nocturnes, les revetles, etc. Per això, amb l'excepció dels monuments de la Secció Especial, en la majoria de les comissions el percentatge de treball i diners destinats al monument faller és cada vegada menor, en relació amb el pressupost global.

3.2 La relació de la falla amb el seu entorn veïnal

El creixement econòmic i la mobilitat de la població han fet que molts dels fallers més actius, especialment de les falles més tradicionals i més cèntriques, ja no siguen veïns de la zona. A més, actes tradicionals, com l'Arreplegà de porta en porta, han anat perdent-se per la seua escassa o nul·la rendibilitat econòmica. D'altra banda, en la majoria dels casos, el tema satíric de la falla, si és que n'hi ha, ja no està relacionat amb el barri.

Un altre assumpte controvertit és el de les molèsties, en particular la contaminació acústica i la lumínica, que la instal·lació de la falla i el seu entorn causen als veïns que sí que habiten a la zona, i que han d'anar a treballar durant els dies de la festa. Les "inevitables" molèsties que la festa ocasiona entre els veïns que no hi participen o ho fan només ocasionalment, ha arribat als extrems d'ocasionar querelles judicials i problemes greus en alguns casos, com la il·luminació excessiva i perillosa d'alguns carrers. Molts dels festejos sorollosos dels fallers són mal vistos pels veïns, especialment si, a més, molts de què fan més soroll no són veïns del barri.

3.3 El nombre de falles i comissions falleres

És un factor les conseqüències del qual van unides a les analitzades en l'apartat anterior. Quasi 400 comissions signifiquen 230 envelats i 430 trams de carrer tallats durant la Setmana Fallera, etc. Tots els compareixents que han opinat sobre el tema han dit que la quantitat actual de falles i comissions és excessiva i que hauria de reduir-se. La majoria parlen de reduccions entorn d'un 30% d'el nombre total, reducció que hauria de realitzar-se per fusions entre les falles més menudes. La qüestió consistiria a saber qui presidiria unes falles fusionades, però això no hauria de ser un problema insoluble.

3.4 La duració de l'Ofrena de Flors

Tots els compareixents han opinat que l'Ofrena de Flors a la Mare de Déu és una desfilada excessivament llarga. Ocupa dos vesprades completes durant les quals el trànsit rodat es paralitza per complet al centre de la ciutat i parcialment a la resta d'ella. La raó és la ingent quantitat de falleres i fallers que desfilen, un nombre que, en alguns casos, multiplica fins per 10 el de membres censats d'algunes falles. Hi ha dos raons per a això:

-D'una banda, com va subratllar un dels compareixents, l'Ofrena no és només, en absolut, un acte religiós. L'Ofrena és un acte d'afirmació pública del poder dels fallers. Una espècie de "Desfilada de l'Orgull Faller" en la qual volen participar tots, els que treballen tot l'any en la comissió i els que només apareixen els dies de la festa.

-Per a participar en l'Ofrena no cal, ni tan sols, pertànyer durant tot un any a una falla. N'hi ha prou d'apuntar-se en alguna d'algun conegut i abonar la quantitat estipulada pel "ram de la Mare de Déu". Es pot així desfilar, lluir el trage i proclamar la pròpia valenciania. Les comissions estimulen estos comportaments perquè són un dels mecanismes principals de finançament de les falles.

Hi ha dos actituds dels fallers davant d'esta situació: uns (vegeu l'informe de la Falla Convent de Jerusalem) opinen que l'Ofrena hauria de durar més dies, perquè hi pogueren participar totes les persones que vulguen. En canvi, n'hi ha que opinen que se n'hauria de restringir el nombre de participants, deixant desfilar només els fallers censats, com a primera mesura.

3.5 L'evolució de l'estètica dels monuments fallers

Déiem més amunt que, des del seu principi, la falla artística va adquirir una estètica *kitsch*, d'art imitatiu i en un cert sentit menor, sense que açò haja d'entendre's en sentit pejoratiu, que ha persistit fins als nostres dies. Esta estètica ha sigut, al llarg de la història, influïda per tendències diverses, que no han aconseguit mai modificar completament la tendència global. Cap als anys 30 es van agregar els elements regionalistes, identificatius de València (el Micalet, el llaurador, etc.), que encara persistixen. En els anys previs a la Guerra Civil va haver-hi clars intents de renovació plàstica, decantats cap a l'*Art Deco*. Eixos intents van desaparèixer al final de la guerra. El document "Rumbos del Orden Nuevo", del regidor Martí Domínguez (1939), va

indicar l'estètica a seguir. Així i tot, va haver-hi intents de renovació en l'època franquista (Dalí i la seua falla impossible, per exemple), també efímers. En els últims anys del franquisme i en l'època democràtica, artistes com Ricard Rubert i, sobretot, Alfred Ruiz i els seus seguidors han intentat modernitzar l'estil dels monuments, però no han passat de ser actituds minoritàries. Encara que hi ha hagut falles experimentals, algunes d'elles d'indubtable mèrit artístic, la majoria de les falles monumentals continuen sent monuments recarregats, barrocs, "bròfecs", etc. *Kitsch* popular (V. Borrego), en dos paraules.

Per què és tan difícil modificar l'estètica dels monuments fallers? Probablement perquè es tracta d'un ritual. Canviar imatges que formen part d'un ritual és difícil i perillós, perquè els fidels no reconeixen les novetats i s'oposen als canvis (G.I. Hernández).

3.6 Les "superfalles"

L'aparició de les "superfalles", falles de la Secció Especial amb un pressupost i una grandària desmesurats, però sempre dins dels cànons de l'estètica fallera convencional, ha sigut un fenomen d'estos últims anys de bonança econòmica. Estes falles han sigut conseqüència de patronatges personals i han creat entre els fallers sentiments contradictoris, perquè han acaparat una gran quantitat de premis i distincions. En tot cas, la majoria opina que l'actual crisi econòmica acabarà amb el fenomen.

3.7 Els artistes fallers. Els materials

Els encarregats de construir els monuments fallers s'agrupen en el Gremi d'Artistes Fallers, format per unes 260 persones. De fet són molts més, perquè cada un d'ells dona ocupació a diverses persones, i a més hi ha artistes fallers no agremiats. Tenen faena suficient, perquè no solament fan falles. Dels seus tallers ixen també carrosses per a cavalcades, monuments efímers, decorats per a rodar pel·lícules, etc.

Fa temps que el cartó no és el material fonamental de treball. La introducció de nous materials en la construcció de les falles, especialment el poliestirè expandit (copolímers d'estirè que contenen una mescla d'hidrocarburs de baix punt d'ebullició), ha revolucionat els mètodes de treball.

El poliestirè expandit té un alt poder calorífic, major que el del carbó, i pot incinerar-se d'una forma, segons pareix, segura. La seua combustió emet fonamentalment diòxid de carboni, vapor d'aigua i traces de cendres. No obstant això, la utilització d'estos materials no resol el problema de les restes tòxiques de la combustió de pintures i vernissos.

Utilitzant estos nous materials, el procés de construcció de les grans figures se simplifica molt. La primera part del procés, és a dir, dibuixos, projectes, maquetes, etc., és igual al del sistema convencional; el gran canvi es dona quan s'inicia el modelatge definitiu de les peces. Es modelen a xicoteta escala, la qual cosa facilita el

treball i allibera de la necessitat de les carcasses de sosteniment. Esta peça menuda passa de física a virtual per mitjà d'un procés de digitalització en 3D, i amb el model obtingut, amb un sistema de mecanitzat proveït d'un robot CAD/CAM, es talla a l'escala d'ampliació desitjada la figura de poliestirè expandit. Es pot partir d'un model de 30 cm d'altura i ampliar-lo sense dificultat a una escala d'1:20, per a obtenir una peça de 6 m d'altura que s'acaba manualment, sense molt d'esforç, gràcies a la bondat del material. Per mitjà d'este sistema és obvi que el temps i l'esforç invertits són incomparablement menors.

D'altra banda, fins fa poc els obradors i les cases dels artistes fallers s'agrupaven a la Ciutat Fallera, un barri temàtic de gran interès arquitectònic i social. L'Ajuntament de València l'ha declarat sòl industrial protegit destinat a tallers fallers, però així i tot, actualment, gran part dels tallers s'han dispersat per la resta de la ciutat i pels pobles pròxims. A més s'hi ha rehabilitat una nau per a instal·lar el Museu Faller, en estos moments ubicat en l'antiga presó de Montolivet.

L'aparició de les noves i cares tecnologies informatitzades per a la construcció dels monuments fallers ha conduït a la divisió dels tallers fallers en dos grups: els grans, en possessió de tots els avanços i que construeixen totes les falles importants, i els menuts, reduïts a treballar només com a subcontractats dels anteriors o en encàrrecs d'escassa magnitud (en la producció de ninots en sèrie).

3.8 La construcció en sèrie de falles

És probablement una conseqüència de dos dels fenòmens vistos més amunt: d'una banda, la disminució de l'interés de les comissions en la temàtica del monument, i els seus esforços per estalviar costos. D'altra, la divisió del treball dels artistes fallers, capaços de produir grans quantitats de ninots de baix cost. El resultat és l'existència, en les categories inferiors, de centenars de monuments fallers de molt baixa qualitat, formats per un suport molt senzill, tres o quatre ninots i un acabament de gràcia discutible. Molts d'estos monuments no aporten res a la qualitat de la festa, però sí que produïxen, amb els seus afegits, les molèsties al veïnat que ja hem mencionat.

3.9 Els "afegits" a la festa

No sols les falles ocupen la ciutat durant la Setmana Fallera. A més de les cavalcades, les desfilades de les comissions, l'Ofrena, les desfilades per a l'arreglada de premis, etc., en els últims anys han aparegut nous actes, com ara la "Ronda Fallera de cotxes de l'Antigor" (*sic*), i sobretot els macroconcerts, que reunixen desenes de milers de persones. Com si la presència de les falles fóra insuficient, tots estos actes acaben per sobrecarregar la ciutat: el centre queda tallat al trànsit, la vida quotidiana es veu col·lapsada durant una setmana, i es produïx un perjuí econòmic que ningú no comptabilitza quan es parla de l'economia de la festa de les Falles.

A conseqüència de tot això, probablement la desmesura siga el problema fonamental de la festa. Ja hem vist que, segons l'opinió dels entesos consultats pel Consell Valencià de Cultura, tot és massa gran. Hi ha massa falles, massa Ofrena, massa desfilades, massa concerts, etc. Segons un dels compareixents: "El perill real de la festa és morir d'èxit, davant de la seua desmesura, la qual pot tornar-se incontrolable".

3.10 La relació entre el món faller i l'intel·lectual

És una relació massa complexa per a abordar-la en profunditat en este informe. Però és un problema existent i que no podem obviar. Les Falles tenen el seu propi món intel·lectual: llibrets, concursos de teatre, etc., que moltes vegades s'ha situat al marge o fins i tot s'ha enfrontat al món intel·lectual i/o universitari de València. Algunes comissions, com la de Na Jordana, organitzen actes culturals d'importància. La nostra impressió actual és que els enfrontaments s'han calmat molt, i que fins i tot hi ha intents d'aproximació, com indica la mateixa existència de l'Associació d'Estudis Fallers en el si de la Universitat.

4 ELS PUNTS FORTS

Tots els fallers consultats i els documents estudiats estan d'acord que, a pesar dels problemes apuntats més amunt, la festa de les Falles té bona salut. Eixa salut es deu, segons la nostra opinió, a l'existència dels següents punts forts:

4.1 Un arrelament popular important

Només a la ciutat de València hi ha censats al voltant de 100.000 fallers, els quals representen un 13% de la població total. Aproximadament la meitat d'eixos fallers són adults i la resta infantils. Dels adults, un percentatge important són joves, la qual cosa garanteix el relleu generacional, si bé els fallers clàssics es queixen que els joves "són més de la festa que de la falla". A esta xifra cal sumar els fallers de les altres ciutats i pobles on es fa la festa, de manera que, probablement, el nombre total de persones involucrades en les falles duplica estes quantitats.

4.2 Extensió geogràfica

Les Falles no se celebren només a la ciutat de València. Gandia, Alzira, Torrent, Borriana i altres ciutats i pobles de la Comunitat Valenciana tenen la seua festa de les Falles, semblant en tot a la de la capital. Cada lloc té les seues característiques pròpies. Gandia té comissions de fins a 1.000 fallers. A Borriana els jurats que premien les falles

són triats pels mateixos fallers, s'és molt respectuós amb el veïnat, els artistes fallers tenen un gremi propi, etc.

4.3 L'esperit faller

L'esperit faller és molt difícil de definir, i, com fan ressaltar els mateixos fallers, cal distingir-lo clarament de l'esperit "fester". Es tracta de l'esperit que anima milers de persones a dedicar, d'una manera totalment desinteressada, el seu temps lliure i una part dels seus recursos a treballar durant tot l'any per a fer possible l'existència de la seua falla. Probablement té a veure amb la generositat i el patriotisme. És com l'esperit que anima els voluntaris de les ONG, però amb l'afegit de la "valenciania". Menció a banda mereixen els qui només apareixen durant la Setmana Fallera, per a lluir trage i divertir-se amb la festa.: Els "festers" o "figurants", com se'ls anomena en l'argot faller.

4.4 Els fallers com a organitzadors d'altres festes

Des de fa anys, la gran majoria de les festes de la ciutat de València (Fira de Juliol, Entrada de Reis, Creus de Maig, Setmana Santa Marinera, Carnestoltes i fins i tot el modern Halloween) són organitzades per les comissions falleres, o amb la seua col·laboració activa. Pot paréixer molt natural que la xarxa de comissions i casals s'involucre en l'organització de les altres festes locals, però cal tindre en compte l'esforç addicional que suposa per als fallers, i els diners que estalvien a les arques municipals.

4.5 L'impacte econòmic de la festa de les Falles

Segons l'Estudi de l'Impacte Econòmic i Social de les Falles a la Ciutat de València (2008), la lectura del qual recomanem vivament, les falles mouen anualment més de 753 milions d'euros, dels quals n'ingressen més de 63 milions en concepte d'IVA. El sector més beneficiat, l'hostaleria, mou aproximadament dos terços del total. A continuació, però a distància, segueixen la publicitat (74 milions), el transport (27 milions), la loteria (23 milions), el cost dels monuments fallers (10 milions), les orquestres, discoteques mòbils, etc. (5 milions), la pirotècnia (2,3 milions), etc. A més, les Falles creen o mantenen 7.580 llocs de treball, amb un cost total de 90 milions.

Encara que, tal com explica el mateix estudi, es tracta de xifres estimatives, són molt importants i estan quasi amb seguretat infravalorades, ja que no tenen en compte l'economia submergida (per exemple, els múltiples barets, més o menys clandestins, que apareixen durant la Setmana Fallera).

La rotunditat d'estes xifres és un inqüestionable argument de la importància de la festa i una garantia segura del seu futur.

5 SUGGERIMENTS

Creiem que són els fallers els que han de resoldre els problemes de les Falles que hem apuntat més amunt, probablement a través dels seus congressos i del seu Reglament, òbviament modificable.

Dit açò, la nostra convicció que les Falles són un dels elements fonamentals de la cultura popular valenciana obliga el Consell Valencià de Cultura, màxim òrgan assessor en matèria cultural de la Generalitat Valenciana, a fer les següents recomanacions, que pensem que poden resultar en benefici de tots, fallers i no fallers.

5.1 Moderació de la quantitat de comissions i falles existents

Si es jutja pel que indiquen els fallers consultats, el nombre de comissions i falles existents és excessiu. D'això es deriven molts dels problemes que hem analitzat (massa talls de carrers, una ofrena excessivament llarga, falles xicotetes amb monuments de baixa qualitat, etc.). Animem per això que els fallers, a través dels seus òrgans de representació, estudien la possibilitat de fusionar falles, sobretot de les categories inferiors.

5.2 Moderació en la grandària i el pressupost de les Falles Principals

Les falles de la Secció Especial són les més emblemàtiques, les més visitades i les que oferixen la imatge exterior de la Festa. Si entraren en la competició iniciada per les "superfalles", els pressupostos es dispararien, i no hi ha cap garantia en absolut que unes falles més grans tinguen més gràcia o atractiu. Existix ja un acord de principi per a limitar la despesa a 190.000 euros per falla. Cal tindre en compte que la subvenció municipal que reben les comissions és del 25% del cost declarat del monument, amb un límit (el 25% del cost de la falla municipal).

5.3 Intentar, en la mesura que es pugua, tornar als orígens

El fet, ja comentat, que la festa de les Falles siga cada vegada més festa i menys falles, pareix irreversible. No obstant això, creiem que no s'hauria d'oblidar la raó inicial de les Falles: *"Un grup de veïns presenta a exposició pública un monument, on es critiquen determinats actes, reprovables per als fallers. Després d'un temps, el cremen, en un acte de purificació pública"*. Eixa és l'essència de la festa, i animem els fallers a procurar, sense detriment d'altres activitats lúdiques que puguen programar, que no siga desvirtuada i a tindre-ho en compte en el moment d'elaborar els seus pressupostos.

També recomanem que es reconega el mèrit de determinades comissions en les quals es manté viva la tradició que els fallers i els artistes construïsquen junts el monument.

5.4 Tractar de controlar elements afegits, superflus

Convindria controlar les activitats afegides a les Falles si són elements de transgressió de la seua essència. Convé considerar la moderació i, si és el cas, evitar les molèsties excessives i l'abús incontrolat de l'alcohol i de la pólvora. La convivència i el civisme han de regnar en tot acte públic i més en un com les Falles, tan arrelades entre nosaltres. Per a això és necessari un bon control municipal dels qui utilitzen la festa per a cometre actes incívics.

5.5 Vigilar la utilització dels nous materials i la seua subvenció

Com hem vist, el poliestirè expandit no planteja problemes, ja que la seua combustió emet bàsicament diòxid de carboni, vapor d'aigua i traces de cendres. No obstant això, s'hauria de prohibir totalment la utilització d'altres materials, com el poliuretà, perquè per la seua composició és altament perillós si entra en combustió.

Creiem que la concessió de subvencions a les comissions per part dels ajuntaments hauria d'estar condicionada al compliment de mesures mediambientals, prèviament determinades per un estudi en profunditat de l'impacte ambiental dels nous materials.

6 ELEMENTS UTILITZATS PER A LA REDACCIÓ D'ESTE INFORME: COMPAREIXENCES DE FALLERS, INFORMES REBUTS I BIBLIOGRAFIA

6.1 Compareixences

- Comissió de la Falla Na Jordana
- Comissió de la Falla Trinitat-Alboraia
- Comissió de la Falla Centre Espanya de Borriana
- Regidor de Festes de l'Ajuntament de València i President de la Junta Central Fallera
- Associació d'Estudis Fallers

6.2 Informes rebuts

-La Comissió de la Falla Convent de Jerusalem no va comparéixer, però va enviar al Consell Valencià de Cultura un informe firmat pel seu president, responnent al qüestionari.

6.3 Bibliografia

Borrego, V. “Alternatives estètiques a la tradició 1900-1995”, en *La Festa de les Falles*. Ed. Consell Valencià de Cultura. 2ª edició. 2006

Falles i Art: 40 anys transitant per la frontera. Universitat Politècnica de València. 2008

La Festa de les Falles. Ed. Consell Valencià de Cultura. 2ª Edició. 2006

Vicent Luna. *L'art de fer falles*. Ass. Estudis falles i JCF 2007

Estudio del Impacto Económico y Social de las Fallas en la Ciudad de Valencia. Ed. Integragrupació de Falles de València. Maig 2008

Barrejat de Cinema amb Falles. Generalitat Valenciana. Fundació Ausias March 1995

“El Futur de la ciutat de l'artista faller” en *Reflexions*. Revista d'estudis fallers. Febrer 2007

“La sostenibilitat de le Falles” en *Reflexions*. Revista d'estudis fallers. Febrer 2008

“L'economia de la Festa” en *Quaderns d'Investigació Social de la Festa*. Revista d'estudis fallers. Febrer 2009

Moles, A. *El kitsch*. Paidós, 1973.

- *Na Jordana. 125 anys de Falles*. Ed. Associació Cultural Fallera Na Jordana, 2009

7 DESTINATARIS DE L'INFORME

Una vegada aprovat pel Ple del Consell Valencià de Cultura, este informe es traslladarà a:

- L'Ajuntament de València
- La Junta Central Fallera
- Tots els fallers consultats
- La Federació Valenciana de Municipis i Províncies
- Els mitjans de comunicació pública

València, maig de 2010

Autor-Coordinator

Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles

Amb aportacions de:

Santiago Grisolia

Rosa María Rodríguez Magda

Vicente Ferrero

Jesús Huguet

Carmen Morenilla

Isabel Morant

José María Morera

Isabel Ríos

Vicente Muñoz Puelles

Luis Prades